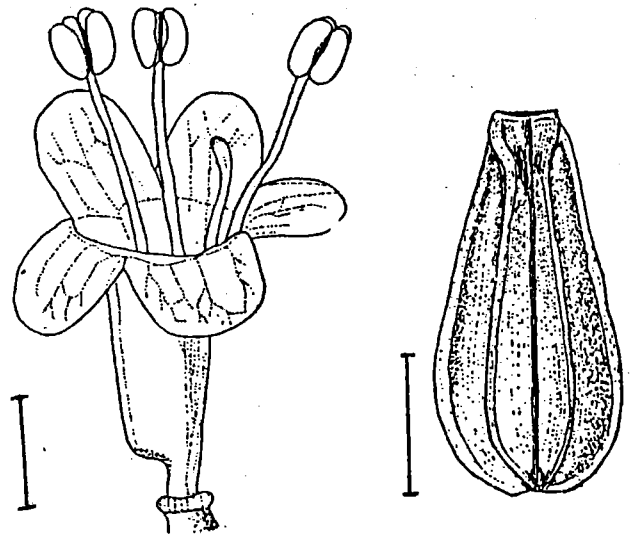

Släktet *Valeriana* i Småland

KARIN APELGREN
 Inst för systematisk botanik
 Box 541, 751 21 Uppsala

Blomma och frukt av läkevänderot *Valeriana officinalis*. Både röret och brämet ska räknas med i blommans längd. Fruktens hårpensel ska tas bort innan fruktens längd mäts. Skalorna är 1 mm.

Släktet *Valeriana*, vänderotsläktet, har fyra arter i Sverige, nämligen småvänderot *V. dioica*, läkevänderot *V. officinalis*, flädervänderot *V. sambucifolia* och strandvänderot *V. salina*.

Småvänderoten är lätt att skilja från de andra, eftersom den är lågväxt (ett par dm hög) och har hela nedre blad. Dessutom är växten tvåbyggare (blommorna är enkönade och det finns han- och honexemplar). I Sverige är den inskränkt till de sydligaste landskapen och är vanlig framför allt i Skåne.

De tre andra arterna är mer lika varandra och det är de som ska behandlas närmare här. De är nära släkt och i vissa florer betraktas de som underarter av en och samma art. Av de tre är läkevänderoten den som går lättast att särskilja. Den har betydligt mindre blommor och frukter än de båda andra. Flädervänderoten och strandvänderoten kan vara svåra att avgränsa från varandra, eftersom de bara skiljer sig på bladen och utlöparna. Mellan dessa två finns det mellanformer i vissa delar av Sverige.

Alla tre arterna varierar, dvs samma art kan se något olika ut på olika lokaler. Även inom samma lokal kan de olika exemplaren ibland vara något olika. Man bör därför undersöka mer än ett exemplar när man ska fastställa vilken art man har framför sig.

Nyckel

1. Blomkronans längd 3--5 mm. Fruktens längd 2,5--3,5 mm läkevänderot
- Blomkronans längd 5--7 mm. Fruktens längd 3--5 mm 2
2. Blad med högst 6 par flikar, tunna. Utlöpare ovan jord flädervänderot
- Blad med minst 7 par flikar, tjocka och fasta. Inga utlöpare ovan jord
 strandvänderot

Läkevänderot *Valeriana officinalis*

Utlöpare saknas oftast helt men korta utlöpare under jord kan förekomma. *Nedre blad* med minst sex par flikar. Ändfliken är vanligen ej bredare än sidoflikarna. *Blomkronans* längd varierar mellan 3 och 5 mm, *fruktens* längd mellan 2,5 och 3,5 mm.

Läkevänderoten blommar under högsommaren, dock alltid *någon eller några veckor senare* än de två följande arterna. Den växer på *ganska torra* ängar, vägkanter och grusiga havsstränder. I Sverige är den sydlig och finns framför allt i östersjölandskapen.

Flädervänderot *Valeriana sambucifolia*

Utlöpare finns oftast, både ovan och under jord. Hur dessa utvecklas beror naturligtvis på markförhållandena och plantans frodighet. *Stammen* är oftast rent grön. *Nedre blad* med högst sex par flikar. Ändfliken är vanligen betydligt bredare än sidoflikarna. Bladen känns tunna. *Blomställningen* är oftast glesare och yvigare än hos strandvänderot. *Blomkronans* längd varierar mellan 5 och 7 mm, *fruktens* längd mellan 3 och 5 mm.

Flädervänderoten blommar från midsommar till i slutet av juli. Den växer på *fuktig* ängsmark, i kärr och sumpskogar och på sötvattenstränder. I östersjölandskapen växer den normalt inte på själva havsstranden. I Sverige är den nordlig och västlig.

Flädervänderoten har en intressant variation. Det verkar finnas en ras som har stjälken starkt hårig nertill, långa utlöpare och yvig blomställning, och en annan som har svagt hårig stjälk, kortare utlöpare och tätare blomställning. Om du samlar flädervänderot blir det därför av betydelse för kommande undersökningar. Är du intresserad så sänd belägg till Thomas Karlsson, Botaniska museet, ö. Vallgatan 18, 223 61 Lund.

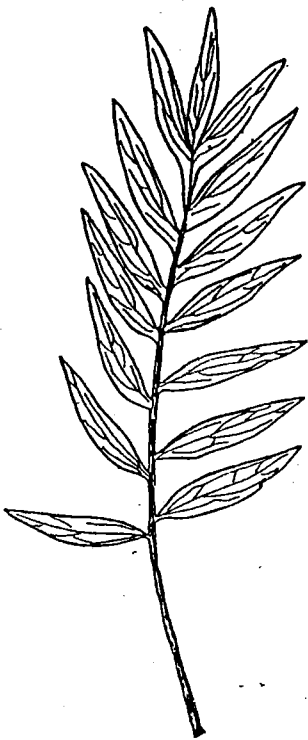
Strandvänderot *Valeriana salina*

Utlöpare korta och underjordiska eller saknas. *Stammen* är ofta lite rödfärgad. *Nedre blad* med minst sju par flikar. Ändfliken är lika bred som eller bredare än sidoflikarna. Bladen känns relativt tjocka och fasta. *Blomställningen* är oftast glesare och yvigare än hos flädervänderot. *Blomkronans* längd varierar mellan 5 och 7 mm, *fruktens* längd mellan 3 och 5 mm.

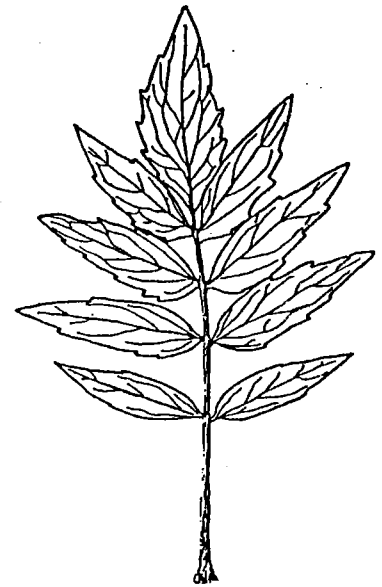
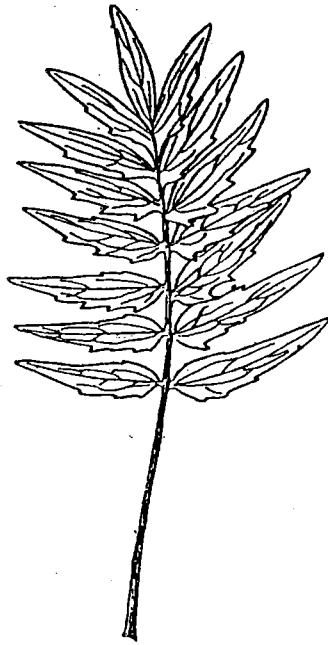
Strandvänderoten blommar från midsommar till i slutet av juli. Den växer på exponerade havsstränder. I innerskärgården blir den otypiskt utvecklad eller saknas. Strandvänderoten är bara känd från Norden och finns här huvudsakligen i östersjölandskapen. Den når sin sydgräns i Småland.

Mellanformer mellan strandvänderot och flädervänderot förekommer. De växer vanligen i alsnår och andra områden nära havsstränder.

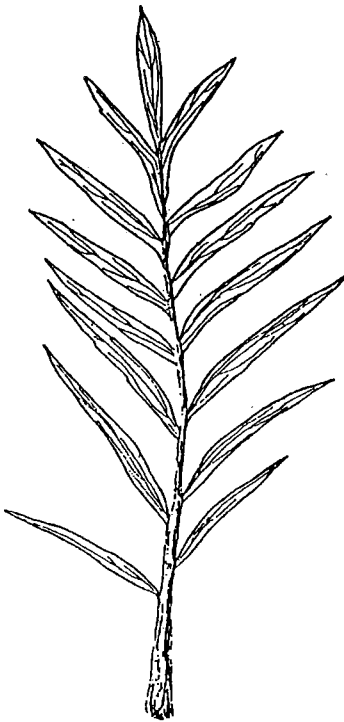
Bilden på nästa sida visar blad från näst nedersta bladparet av de tre ovanstående arterna av Valeriana.

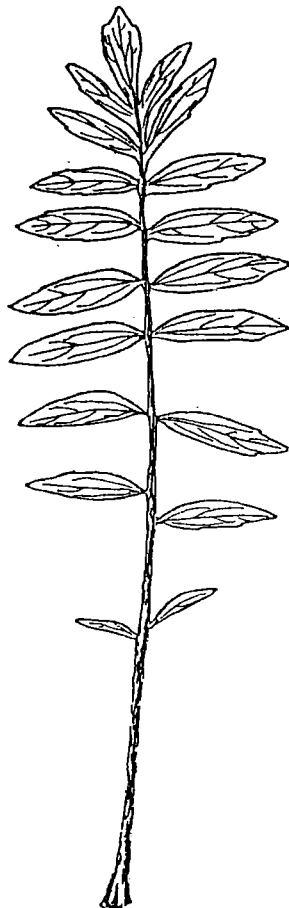
Läkevänderot
V. officinalis

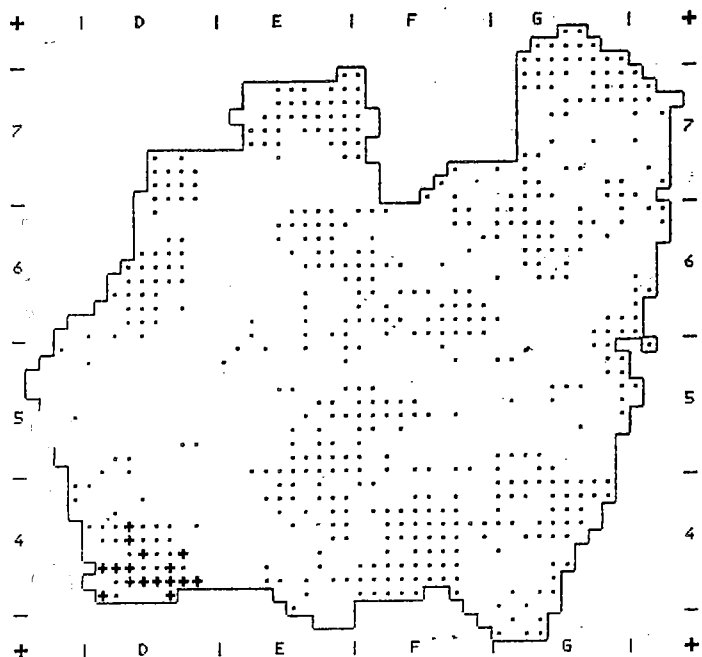
Flädervänderot
V. sambucifolia

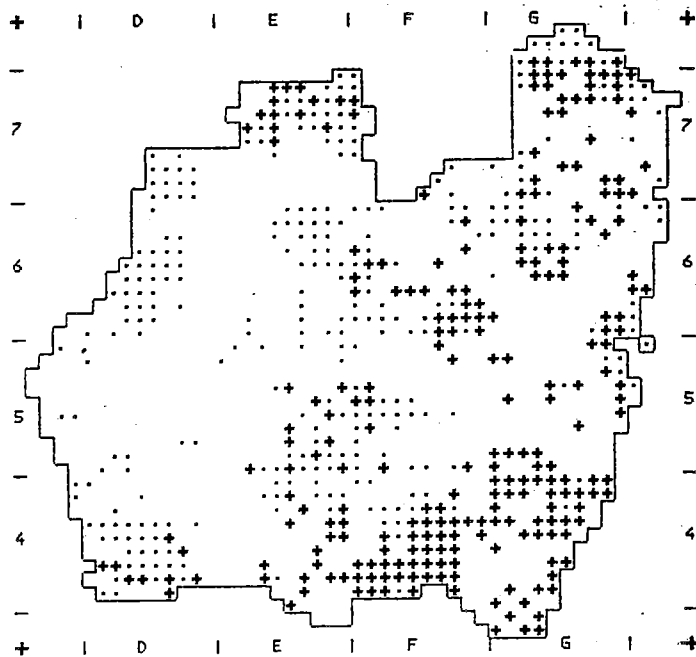
Strandvänderot
Valeriana salina

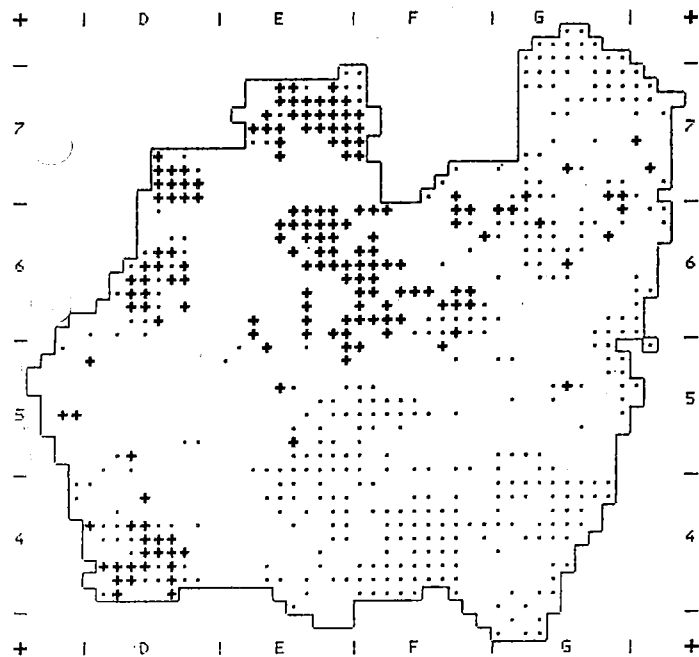
Mellanform mellan strand-
och flädervänderot

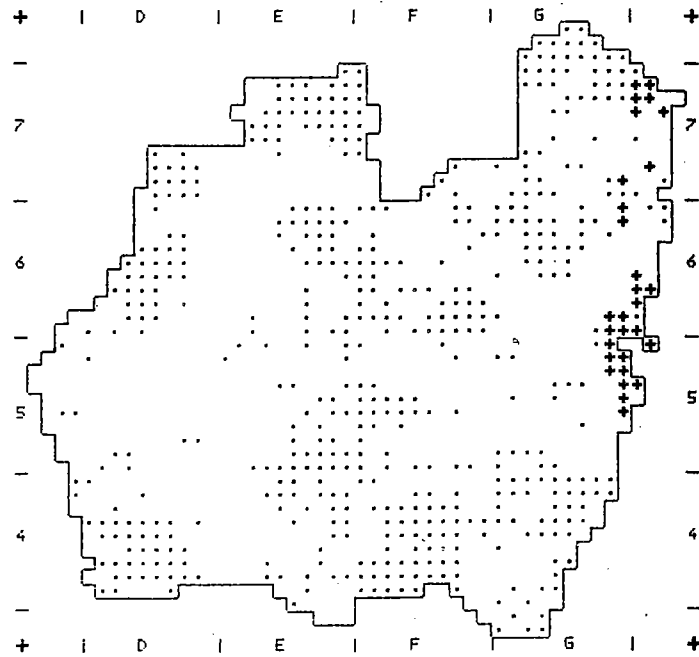
Smålandsutbredningen av småvänderot. Arten är allmän i hela Skåne men går bara över gränsen i sydväst. Äldre uppgifter från andra områden finns.

Läkevänderoten är vanlig i de torra och varma södra och östra delarna av landskapet. Utbredningen är nästan en spegelbild av flädervänderotens.

Flädervänderoten hör främst hemma i de norra och västra delarna av vårt landskap. Många i Sverige nordliga växter har en sådan småländsk utbredning.

Strandvänderoten finns utmed östersjö-kusten ner till Mönsterås. Vi har rapporter om ännu sydligare fynd men beläggsexemplar avvaktas.